

Ιστορία Οικονομικών Θεωριών

Σημειώσεις Θεωρίας Αξίας του Adam Smith

1723-1790

Εισαγωγή

1. Η Θεωρία των Ηθικών Συναισθημάτων (1758)

- Το θεμελιώδες ερώτημα που απασχολεί τον Smith (και την φιλοσοφία της εποχής του) είναι να αποκαλύψει τις δυνάμεις εκείνες που δίνουν συνοχή στην κοινωνία και αποτρέπουν την κατάρρευσή της. Με άλλα λόγια, ο Smith επιδιώκει να ανακαλύψει την τάξη μέσα στο δυνητικό χάος μιας εξατομικευμένης κοινωνίας.

Αρχική απάντηση: Η κοινωνία διατηρεί τη συνοχή της μέσω των δυνάμεων της ηθικής.

2. Ο Πλούτος των Εθνών και η Ανάλυση του Μηχανισμού της Αγοράς

- Το 1^ο μεγάλο ζήτημα είναι η ανακάλυψη του μηχανισμού μέσω του οποίου αναπαράγεται το κοινωνικό σύστημα
- Ύπαρξη Ισορροπίας αλλά και η Σταθερότητά της.
- Δυνατότητα του συστήματος να διευρύνεται (μεγεθύνεται)

3. Το «Αόρατο Χέρι»

Είναι η πιο συχνά αναφερόμενη μεταφορά στην Ιστορία της Οικονομικής Σκέψης παρότι ο Άνταμ Σμιθ τη χρησιμοποίησε ΜΟΝΟ 3 φορές από μία φορά σε καθένα από τα 3 έργα του:

(α) “*Essay on Astronomy*” (πιθανότατα γράφηκε το 1758 αλλά δημοσιεύθηκε το 1795)

«**αόρατο χέρι** του Δία»

Οι πρωτόγονοι λαοί προσπάθησαν να ανακαλύψουν την *τάξη* μέσα από τις εμπειρίες τους, αποδίδοντας τα ορατά φαινόμενα στους αόρατους θεούς. Επομένως τα φαινόμενα είναι μη ελεγχόμενα από τους ανθρώπους. (**ανεξάρτητα από τη βούληση των ατόμων**, ή όπως γράφει ο Quesnay “independent of men’s will”

(β) [Οι επιχειρηματίες] οδηγούνται από ένα **αόρατο χέρι** να κάνουν σχεδόν την ίδια διανομή των αναγκαίων της ζωής, η οποία θα γινόταν αν η γη είχε διαιρεθεί ισομερώς μεταξύ των κατοίκων της· και έτσι, χωρίς να είναι πρόθεσή τους, χωρίς να το γνωρίζουν, προωθούν τα συμφέροντα της κοινωνίας και εξασφαλίζουν τα μέσα για τον πολλαπλασιασμό των ειδών [...] (*Moral Sentiments*, 1758, σ. 386)

Εισαγωγή (Συνέχεια 1)

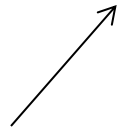
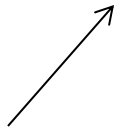
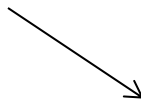
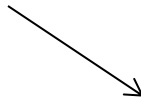
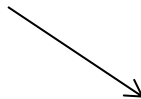
(γ) Επομένως, καθώς κάθε άτομο [...] γενικά, ούτε προτίθεται να προωθήσει το δημόσιο συμφέρον, ούτε γνωρίζει σε ποιο βαθμό το προωθεί [...] και σε πολλές άλλες περιπτώσεις, καθοδηγείται από ένα αόρατο χέρι στο να προωθεί ένα στόχο που δεν αποτελεί μέρος των προθέσεών του. Ακολουθώντας το δικό του συμφέρον, προωθεί συχνά αυτό της κοινωνίας αποτελεσματικότερα απ' ό,τι αν πραγματικά προσπαθεί να το προωθήσει. (*Wealth of Nations*, σ. 423)

Συνοπτικά: **Αόρατο χέρι = ιδιοτέλεια + ανταγωνισμός**

Δεν περιμένουμε το γεύμα μας από την καλή θέληση του κρεοπώλη, του ζυθοποιού ή του αρτοποιού αλλά από το συμφέρον τους στο οποίο αποβλέπουν οι ίδιοι. Αποτεινόμαστε όχι στη φιλανθρωπία τους, αλλά στην αγάπη του εαυτού τους και ποτέ μας δε συζητούμε μαζί τους τις ανάγκες μας, αλλά μόνο τα δικά τους πλεονεκτήματα. Κανείς άλλος, εκτός από το ζητιάνο, δεν προτιμά να εξαρτάται κατά βάθος από την αγαθοεργία των συμπολιτών του. (Smith, *Wealth of Nations*, σ. 13)

Η Λειτουργία του «Αόρατου Χεριού»

Έστω 2 αγαθά X και Y και έστω ότι οι καταναλωτές θέλουν περισσότερα X και λιγότερα Y.

Αγαθά	Ζήτηση (Επιθυμίες)	Τιμή	Κέρδη	Προσφορά
X	Οι καταναλωτές ζητούν περισσότερα από όσα παράγονται			
Y	Καταναλωτές Ζητούν λιγότερα Από όσα παράγονται			

Οι καταναλωτές εν τέλει ικανοποιούν τις επιθυμίες τους δηλαδή έχουν περισσότερα X και λιγότερα Y. Και αυτό χάρη στην ιδιοτέλεια του καθενός από τους μετέχοντες.

Η Λειτουργία του Αόρατου Χεριού (Συνέχεια)

Smith με το συνδυασμό των δύο εννοιών που αυτός πρώτος εισήγαγε, δηλαδή το **ιδιοτελές συμφέρον** και τον **ανταγωνισμό**:

- Εξήγησε την καθιέρωση μιας προσεγγιστικά **ομοιόμορφης τιμής** για κάθε αγαθό και συντελεστή παραγωγής στην αγορά (**νόμος της μίας τιμής**).
- Εξήγησε τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία οδηγεί τους παραγωγούς να **ικανοποιούν** την κοινωνική ζήτηση.
- Εξήγησε την **έλξη** των αγοραίων τιμών των αγαθών και υπηρεσιών στα **κανονικά** τους επίπεδα.

Ο Adam Smith ανακάλυψε στο μηχανισμό της αγοράς, ένα αυτορυθμιζόμενο σύστημα που τα αποτελέσματα της λειτουργίας του δεν είναι το χάος και η διάλυση, όπως κανείς θα ανέμενε, αλλά αντιθέτως, όταν το σύστημα λειτουργεί ελεύθερα αναπτύσσει μηχανισμούς που συγκρατούν τις φυγόκεντρες δυνάμεις και προσδίδει **τάξη και συνοχή**.

Θεωρίες Αξίας

1. Η Εργασιακή Θεωρία της (Ανταλλακτικής) Αξίας

Υποθέτουμε μια οικονομία κυνηγών όπου η σύλληψη ενός Ελαφιού (E) απαιτεί 1 ώρα και ενός Κάστορα (K) 2 ώρες, τότε οι σχετικές τιμές των δύο θηραμάτων (αγαθών) θα είναι:

$$\frac{P_E}{P_K} = \frac{L_E}{L_K} = \frac{1 \text{ ώρα}}{2 \text{ ώρες}} \text{ και } 2E = 1K$$

Αφού η σύλληψη του Κάστορα απαιτεί διπλάσιο χρόνο από ότι του ελαφιού συνεπάγεται ότι ο κάστορας θα έχει διπλάσια αξία από ότι το ελάφι. Επομένως, θα πρέπει να ισχύει:

$$2 \text{ Ελάφια} = 1 \text{ Κάστορας},$$

υποθέτοντας ότι οι άλλοι πιθανοί παράγοντες που επηρεάζουν τη ανωτέρω ισοδύναμη σχέση, όπως π.χ. οι προτιμήσεις παραμένουν σταθερές.

Ερώτηση: Θα ήταν π.χ. μια ανταλλαγή $2K=1E$, μια ανταλλαγή ισορροπίας; Μήπως θα ήταν $1E= 1K$; Εξηγήστε.

Θεωρίες Αξίας (συνέχεια 2)

2. Θεωρία της Εξουσιαζόμενης εργασίας

Η αξία ενός εμπορεύματος ορίζεται από την ποσότητα εργασίας που μπορεί να αγοράσει.

Η αξία ενός αγαθού αυτού που το κατέχει και δεν σκοπεύει να το καταναλώσει ο ίδιος, αλλά να το ανταλλάξει με άλλα εμπορεύματα ισούται με την ποσότητα της εργασίας που του επιτρέπει να αγοράσει ή να εξουσιάσει. (*Wealth of Nations*, σ. 30)

Εν προκειμένω, αν υποθέσουμε ότι η τιμή ενός αγαθού είναι:

$$P = wL + rK$$

Όπου P είναι η τιμή ανά μονάδα προϊόντος και w ο μισθός ανά μονάδα εργασίας, r το ποσοστό κέρδους και K η αξία του επενδυμένου κεφαλαίου, τότε θα έχουμε:

$$p/w = L + (r/w)K$$

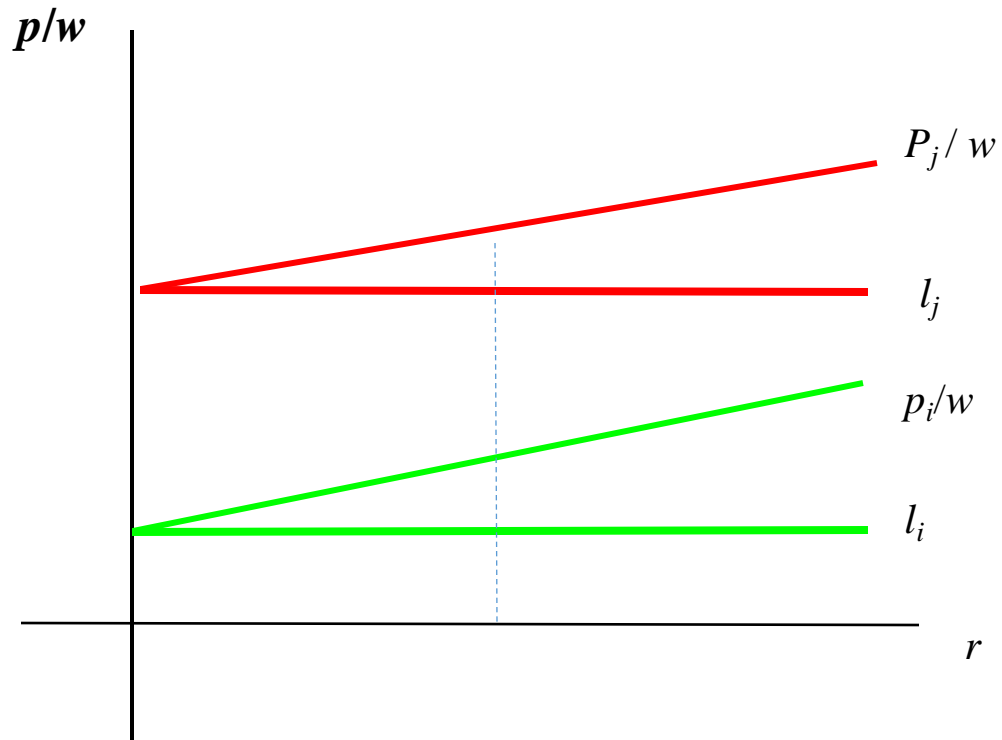
Σε μια κοινωνία (όπως π.χ. η πρωτόγονη) με $K=0$,

$$p/w = L$$

Δηλαδή η τιμή ανά μονάδα αγαθού θα εξουσιάζει την αντίστοιχη ποσότητα εργασία. Σε μια κοινωνία με κεφάλαιο (δηλαδή στον Καπιταλισμό) θα έχουμε τιμή προϊόντος μεγαλύτερη της αξίας της εργασίας.

$$p/w > L$$

Θεωρίες Αξίας (συνέχεια 3)

Θεωρία Αξίας Εξουσιαζόμενης Εργασίας

Θεωρίες Αξίας (συνέχεια 3)

3. Η προσθετική θεωρία της αξίας

Ο όρος αποδίδεται στον Dobb (1973) ονομάστηκε έτσι, επειδή η αξία ενός αγαθού προσδιορίζεται από το άθροισμα των φυσικών μεγεθών τριών εισοδημάτων: α) των μισθών β) των κερδών και γ) της γαιοπροσόδου.

Ειδικότερα,

Φυσική τιμή = εργασία X φυσικό μισθό
+ κεφάλαιο X φυσικό ποσοστό κέρδους
+ Γη X φυσικό ποσοστό γαιοπροσόδου. ή

$$P^* = w^* \cdot L + r^* \cdot K + \rho^* \cdot T$$

Όπου, L = εργασία, w^* = φυσικός μισθός, r^* = το φυσικό % κέρδους, K = Αξία του κεφαλαίου, T = Αξία της γης, ρ^* = φυσικό % γαιοπροσόδου

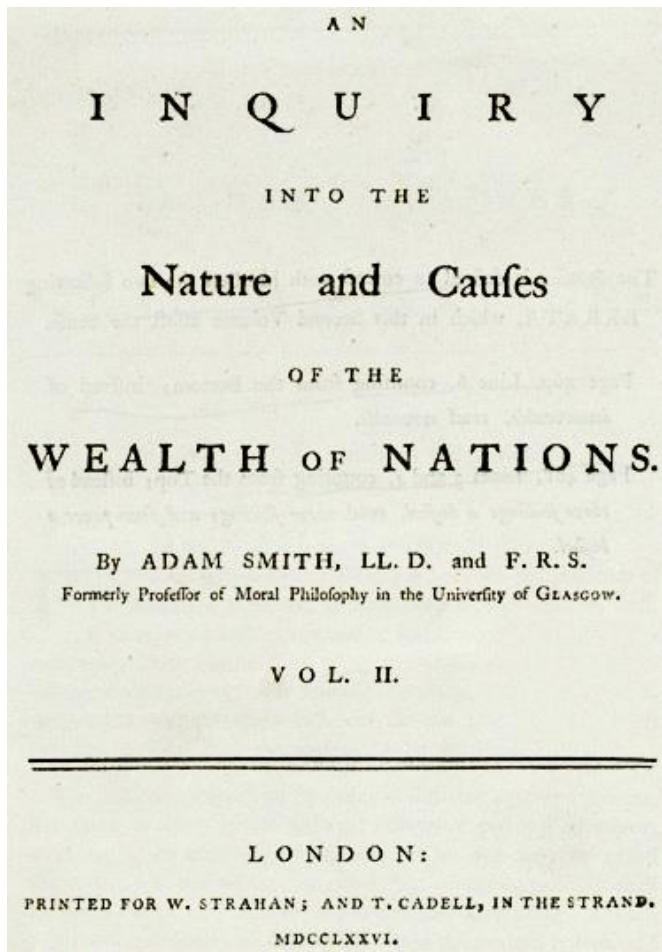
Ανακύπτουν 2 προβλήματα:

- (1) Κυκλικότητα** (φυσικές τιμές προϋποθέτουν, φυσικές αμοιβές και οι φυσικές αμοιβές προϋποθέτουν φυσικές τιμές, δηλαδή φαύλος κύκλος)
- (2) Μεταβολές στις φυσικές αμοιβές οδηγούν σε μεταβολές στο επίπεδο τιμών** και έτσι απορρίπτεται η αδιαμφισβήτητη ανταγωνιστική σχέση₉ μεταξύ μισθού και ποσοστού κέρδους.

Φυσική τιμή

- Αν εξετάσουμε τις τιμές των εμπορευμάτων διαχρονικά, θα διαπιστώναμε ότι υπόκεινται σε διαρκείς μεταβολές. Μια επιπόλαια εξέταση του ζητήματος θα χαρακτήριζε τις μεταβολές αυτές ως τυχαίες (στοχαστικές) μεταβολές. Μια προσεκτικότερη θεώρηση όμως δείχνει ότι οι μεταβολές των τιμών είναι δυνατόν να υπαχθούν σε γενίκευση.
- Ο Α. Σμιθ ήταν ο πρώτος οικονομολόγος που έκανε τη θεμελιώδη διάκριση μεταξύ **ΦΥΣΙΚΗΣ** και **ΑΓΟΡΑΙΑΣ** τιμής. Και κάνοντας αυτή τη διάκριση ουσιαστικά καθόρισε το **αντικείμενο μελέτης της οικονομικής, τις φυσικές τιμές**. Γι' αυτό ο Σμιθ θεωρείται ο Πατέρας της Οικονομικής.

Φυσική τιμή (συνέχεια 1)

- «Όταν η τιμή οποιουδήποτε αγαθού δεν είναι ούτε μεγαλύτερη ούτε μικρότερη από ό,τι επαρκεί να πληρώσει το ενοίκιο της γης, τους μισθούς της εργασίας και τα κέρδη του κεφαλαίου που απασχολείται στο να δημιουργήσει, να προετοιμάσει και να το φέρει στην αγορά, σύμφωνα με τις φυσικές τους αμοιβές, το αγαθό τότε λέμε ότι πωλείται στη ΦΥΣΙΚΗ ΤΟΥ ΤΙΜΗ». (Wealth of Nations, σ.55)
- «Η φυσική τιμή είναι ένα είδος κεντρικής τιμής γύρω από την οποία περιστρέφονται οι αγοραίες τιμές». (Wealth of Nations, σ.56)

Φυσική τιμή (συνέχεια 2)

Πιο συγκεκριμένα, ο όρος «φυσική» έχει δύο διαστάσεις:

1. Είναι «αυθόρμητη» (σε αντιδιαστολή με τον όρο «δίκαιη» ή «νομικά καθορισμένη τιμή» της περιόδου της Φεουδαρχίας).
2. «Προσδιορίζεται από οικονομικούς νόμους», δεν είναι ούτε αυθαίρετη αλλά ούτε και τυχαία.

Αυτό υποδηλώνει ότι δεν είναι όλες οι τιμές φυσικές. **ΜΙΑ** και μόνο **ΜΙΑ** μπορεί να χαρακτηριστεί ως κεντρική τιμή που γύρω της περιστρέφονται οι αγοραίες τιμές.

Μόνο σε μία τιμή η ζήτηση ισούται με την προσφορά.

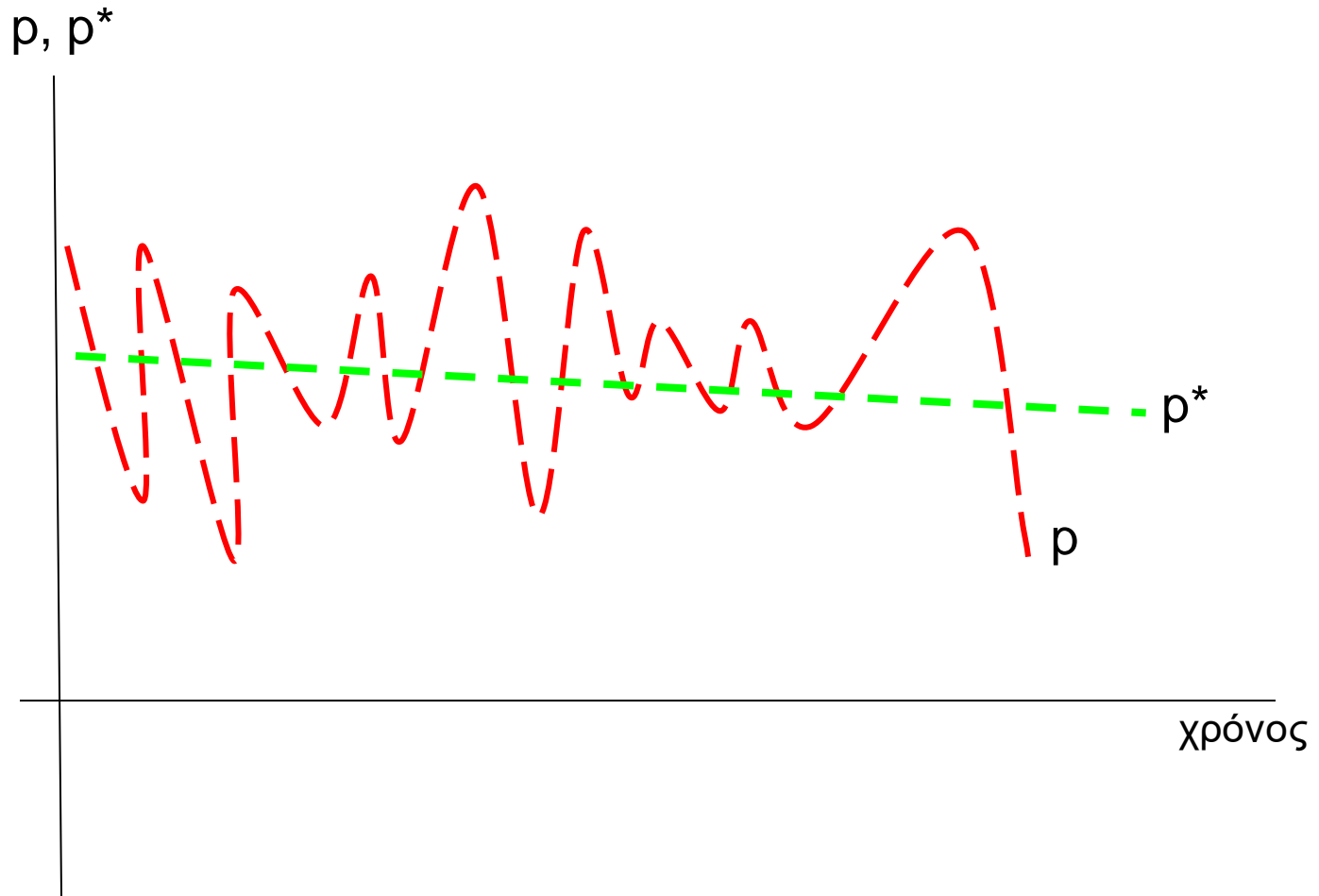
ΜΟΝΟ ΑΥΤΗ Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΙΜΗ ΙΣΟΥΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΑΘΡΟΙΣΜΑ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΑΜΟΙΒΩΝ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΤΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΗΣ.

Διάκριση μεταξύ και Φυσικής και Αγοραίας Τιμής

Στην ανάλυση του Σμιθ οι ΑΓΟΡΑΙΕΣ (ΟΡΑΤΕΣ) τιμές απλώς αποτελούν μια περιγραφική κατηγορία και ως τέτοιες μπορούν να αυξηθούν ή να μειωθούν για μια ποικιλία λόγων, οι οποίοι δεν είναι δυνατόν να υπαχθούν σε θεωρητική ανάλυση.

Οι ΦΥΣΙΚΕΣ τιμές, όμως, αντανακλούν τη λειτουργία οικονομικών δυνάμεων με διάρκεια, για την ερμηνεία των οποίων μπορούμε να αναπτύξουμε θεωρίες.

Σχέση αγοραίας ως προς τη φυσική τιμή κατά μήκος του χρόνου

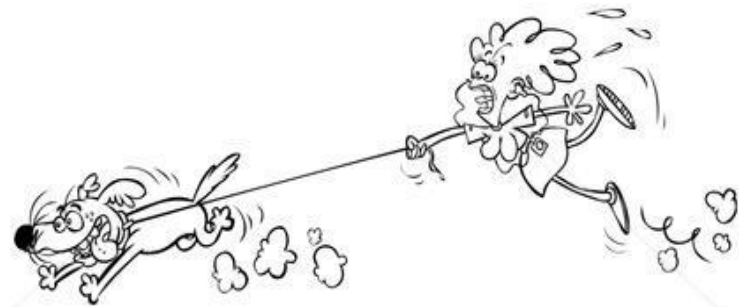
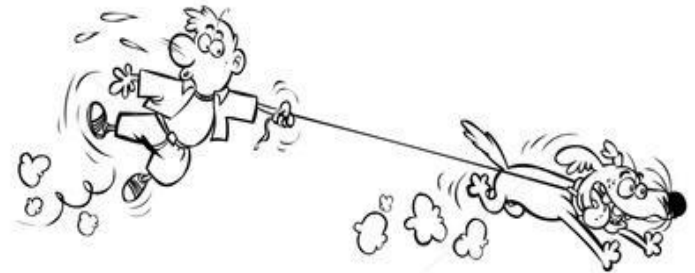

Φυσική και αγοραία τιμή, με άλλο μάτι

Το παράδειγμα της βόλτας του σκύλου (=αγοραία τιμή) και του ιδιοκτήτη του (=φυσική τιμή) από το σπίτι στο πάρκο, που θίξαμε στις διαλέξεις, είναι αρκετά διαφωτιστικό.

Επισημαίνουμε, στο σημείο αυτό, την περίφημη αρχή της **ανταντακλαστικότητας**.

Με απλά λόγια η φυσική τιμή έλκει την κίνηση της αγοραίας τιμής και ότι η αγοραία τιμή δύναται π.χ. να αποκλίνει τόσο πολύ ώστε να επηρεάσει ακόμη και την πορεία τη φυσικής τιμής (όπως π.χ. συμβαίνει στις χρηματιστηριακές φούσκες) αλλά από ένα σημείο και μετά η αγοραία τιμή επανέρχεται προς τη φυσική.

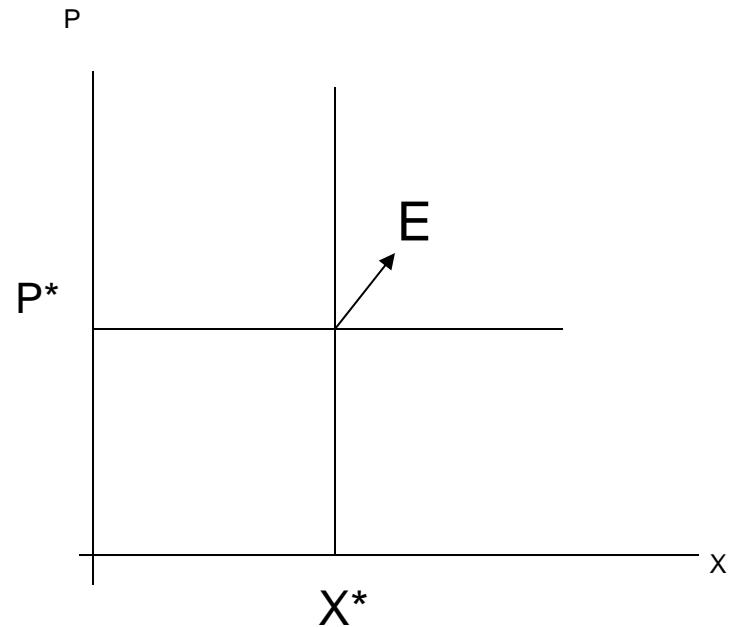

Ενεργός ζήτηση (στον Σμιθ)

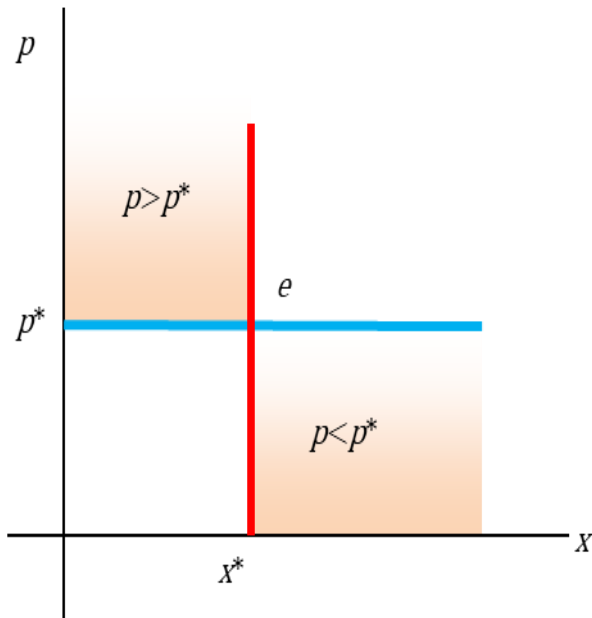
- Όταν ένα αγαθό πουλιέται στη φυσική του τιμή, θα υπάρχει κάποια ποσότητα του αγαθού που ζητείται. Η ζήτηση αυτή λέγεται **ΕΝΕΡΓΟΣ ΖΗΤΗΣΗ** (effectual demand).
- Με τα λόγια του Σμιθ, ενεργός είναι η ζήτηση «αυτών που θέλουν να πληρώσουν τη φυσική τιμή του αγαθού»(Smith 1776,σ.49). Επομένως, στον Σμιθ η φυσική τιμή αποτελεί ένα αναγκαίο δεδομένο για τον καθορισμό της ζήτησης.

Ενεργός ζήτηση-Φυσική τιμή

- Η σχέση μεταξύ **ενεργού ζήτησης** και **φυσικής τιμής** απεικονίζεται στο διπλανό σχήμα, όπου στο σημείο E της «ενεργού ζήτησης» η ποσότητα x^* ζητείται στη φυσική τιμή p^* .
- Η ΕΝΕΡΓΟΣ ΖΗΤΗΣΗ στον Smith ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΚΑΜΠΥΛΗ αλλά ΕΝΑ ΜΟΝΑΔΙΚΟ ΣΗΜΕΙΟ στο επίπεδο τιμής-ποσότητας.

Ενεργός ζήτηση-Ανταγωνισμός

Πέρα από αυτό το μοναδικό σημείο ο Σμιθ υποθέτει ότι όταν η προσφερόμενη (παραγόμενη) ποσότητα είναι μικρότερη της ενεργού ζήτησης, τότε η **αγοραία τιμή** είναι μεγαλύτερη της Φυσικής, άρα υπάρχουν υπερκέρδη στην παραγωγή αυτού του αγαθού. Επομένως, υπάρχει ενθάρρυνση των επενδύσεων, οι οποίες οδηγούν σε αύξηση της παραγόμενης ποσότητας.

Το αντίθετο συμβαίνει όταν παράγεται ποσότητα μεγαλύτερη από την x^* .

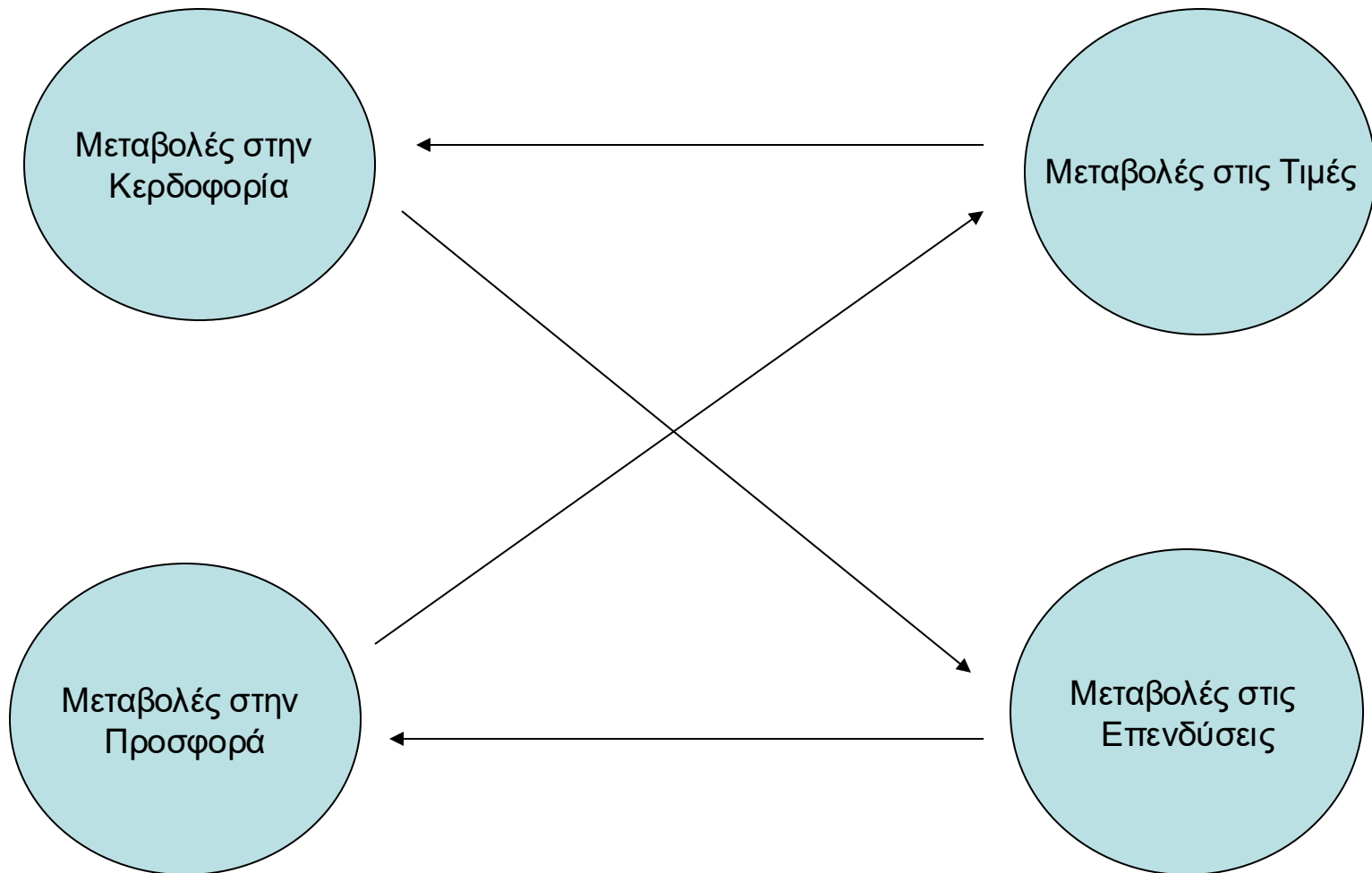
Ενεργός ζήτηση-Ανταγωνισμός

- Επομένως, η οικονομία θα βρίσκεται, σχεδόν, πάντα εκτός ισορροπίας, δεδομένου ότι το παραγόμενο προϊόν (x) μόνο τυχαία μπορεί να ισούται με αυτό της ισορροπίας.
- Σύμφωνα με τον Σμιθ και τους κλασικούς οικονομολόγους, η οικονομία απλά τείνει σε μια κατάσταση ισορροπίας που σχεδόν ποτέ δεν την πετυχαίνει παρά μόνο μακροχρόνια και κατά μέσο όρο.

Διαδικασία Ανταγωνισμού στον Άνταμ Σμιθ

- Στο παρακάτω σχήμα αποτυπώνεται η δυναμική διαδικασία που περιγράφηκε παραπάνω, όπου μεταβολές στην κερδοφορία οδηγούν σε μεταβολές στις επενδύσεις που αλλάζουν τη σχέση προσφοράς και ζήτησης και τροφοδοτούν με τη σειρά τους, μεταβολές στις τιμές, που οδηγούν, εκ νέου, σε μεταβολές στην κερδοφορία κ.ο.κ.

Διαδικασία Ανταγωνισμού στον Άνταμ Σμιθ

Συμπεράσματα

- Αυτή η έννοια της φυσικής τιμής και η σύνδεσή της με τον ανταγωνισμό έκανε δυνατή την ανάδειξη της οικονομικής σε επιστήμη και αποτέλεσε την αδιαμφισβήτητη μεγάλη συνεισφορά του Άνταμ Σμιθ.
- Η ανακάλυψη αυτή του Σμιθ αποτέλεσε την ΜΕΘΟΔΟ της οικονομικής θεωρίας και οι οικονομολόγοι έκτοτε ακολουθούν την ΙΔΙΑ ΜΕΘΟΔΟ ανάλυσης, αν και χρησιμοποιούν διαφορετικές θεωρίες.

Συμπεράσματα (συνέχεια)

- Όλες οι σχολές οικονομικής σκέψης αποδέχονται την διάκριση μεταξύ φυσικής και αγοραίας τιμής. Απλά προβάλλονται διαφορετικές θεωρίες που εξηγούν αυτήν τη διάκριση.
- Η φυσική τιμή στον Μαρξ π.χ είναι η «ΤΙΜΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ» (price of production).
- Στα νεοκλασικά οικονομικά ο Μάρσαλ την ονομάζει «ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑ ΤΙΜΗ».

Εφαρμογή 1

Φυσική τιμή =
εργασία X φυσικό επίπεδο μισθού +
κεφάλαιο X φυσικό επίπεδο ποσοστού κέρδους +
έδαφος X φυσικό επίπεδο γαιοπροσόδου .

Εφαρμογή 2

- Με τα λόγια του Σμιθ, ενεργός είναι η ζήτηση «αυτών που θέλουν να πληρώσουν τη φυσική τιμή του αγαθού»(Smith 1776,σ.49).

Επομένως, στον Σμιθ αυτή η τιμή αποτελεί ένα αναγκαίο δεδομένο για τον καθορισμό της ζήτησης.

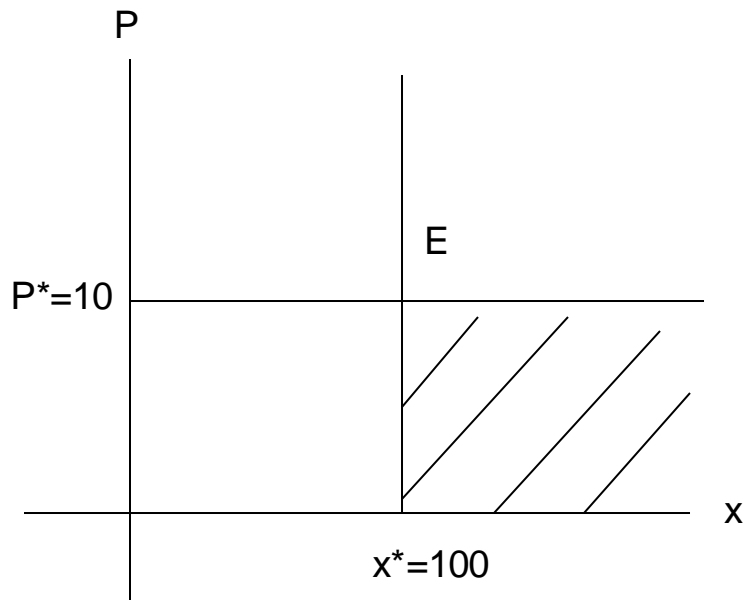
Εφαρμογή 3

Όταν η προσφερόμενη (παραγόμενη) ποσότητα είναι μικρότερη της ενεργού ζήτησης, τότε η αγοραία τιμή είναι μεγαλύτερη της Φυσικής, άρα υπάρχουν υπερκέρδη στην παραγωγή αυτού του αγαθού. Επομένως, υπάρχει ενθάρρυνση των επενδύσεων, οι οποίες οδηγούν σε αύξηση της παραγόμενης ποσότητας.

Εφαρμογή 4

- Η ανακάλυψη αυτή του Σμιθ έκανε δυνατή την ανάδειξη της οικονομικής σε επιστήμη. Έκτοτε οι οικονομολόγοι ακολουθούν την ΙΔΙΑ μέθοδο ανάλυσης, αν και χρησιμοποιούν διαφορετικές θεωρίες.

ΑΣΚΗΣΗ 1

- Εάν $x > 100$ τότε:
- 1. $p > 10$
- 2. $p < 10$
- 3. $p = 10$

ΑΣΚΗΣΗ 2

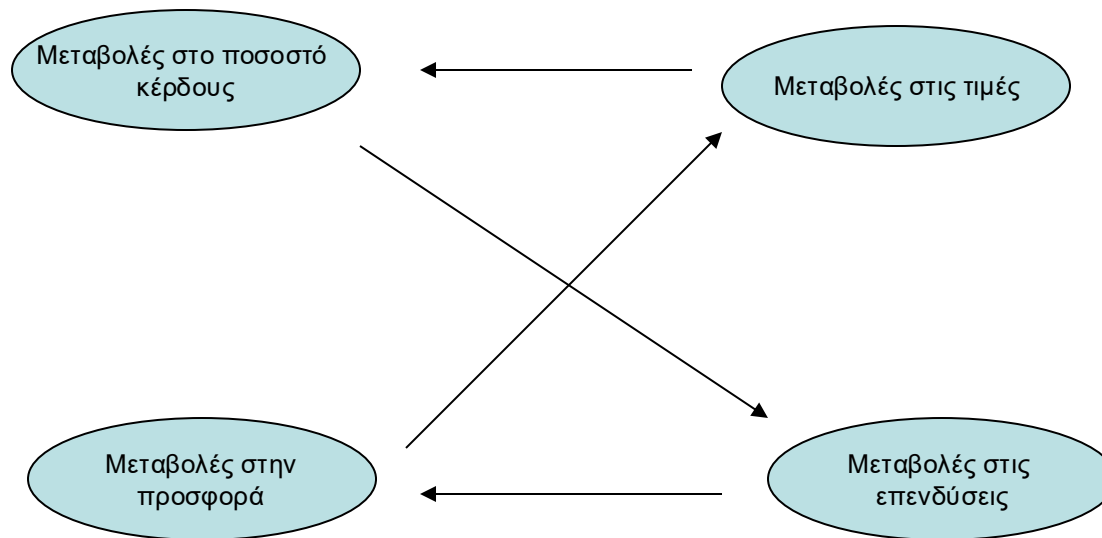
ΣΩΣΤΟ – ΛΑΘΟΣ

Η ενεργός ζήτηση (E) αποτελεί ένα προσδιορίσιμο σημείο στο επίπεδο τιμής-ποσότητας. Δεν αποτελεί καμπύλη.

ΣΩΣΤΟ

ΑΣΚΗΣΗ 3

Στο παρακάτω σχήμα να ορίσετε τη σειρά και τη φορά με την οποία λαμβάνει χώρα η διαδικασία ανταγωνισμού στον Άνταμ Σμιθ.

Ανακεφαλαίωση

1. Τι είναι η ΦΥΣΙΚΗ ΤΙΜΗ ;

Είναι ένα είδος κεντρικής τιμής γύρω από την οποία περιστρέφονται (έλκονται) οι αγοραίες τιμές και η οποία ισούται με το άθροισμα των φυσικών αμοιβών εργασίας, κεφαλαίου και γης.

2. Τι είναι ΕΝΕΡΓΟΣ ΖΗΤΗΣΗ;

Είναι η ζήτηση αυτών που είναι πρόθυμοι να πληρώσουν τη φυσική τιμή του αγαθού (η φυσική τιμή είναι αναγκαίο δεδομένο για τον καθορισμό της ζήτησης).

3. Η σχέση αυτή της φυσικής τιμής με την ενεργό ζήτηση και η σύνδεσή της με τη διαδικασία του ανταγωνισμού έκανε δυνατή την ανάδειξη της οικονομικής σε επιστήμη και αποτέλεσε τη μεγάλη συνεισφορά του Άνταμ Σμιθ.

Ερώτηση για Σκέψη και Συζήτηση

- Σε συνδυασμό με αυτά που μάθατε στην μικροοικονομική, σχολιάστε αν και κατά πόσο στην ανάλυση του Άνταμ Σμιθ υπάρχουν καμπύλες ζήτησης.

Το Υπόδειγμα Μεγέθυνσης του Άνταμ Σμιθ (1)

Ο Σμιθ έβλεπε ότι η φυσική τάση της κοινωνίας είναι η **μεγέθυνση** ως αποτέλεσμα του **καταμερισμού της εργασίας** και της συνακόλουθης αύξησης της **παραγωγικότητας**.

Στο παράδειγμα που δίνει ο Σμιθ («εργοστάσιο» παραγωγής καρφίτσών), η παραγωγική διαδικασία διαιρείται σε 18 λειτουργίες, και η παραγωγή το πολύ 20 καρφίτσες την ημέρα που θα μπορούσε να παράγει ο καθένας από του 20 εργάτες αν εργαζόταν μεμονωμένα και ανεξάρτητα, με τον καταμερισμό εργασίας αυξάνεται σε 48.000 την ημέρα!

3 Λόγοι

i.Αυξάνεται η επιδεξιότητα του κάθε εργάτη.

ii.Ελαχιστοποιείται ο χρόνος μετάβασης από τον ένα χειρισμό στον άλλο.

iii.Διευκολύνεται η επινόηση μηχανημάτων που εξοικονομούν εργασία.

Το Υπόδειγμα Μεγέθυνσης του Άνταμ Σμιθ (2)

- ⇒ Αύξηση προϊόντος και **παραγωγικότητας**
- ⇒ Μείωση **μοναδιαίου κόστους παραγωγής**
- ⇒ Μείωση της **τιμής**
- ⇒ Αύξηση της **ζήτησης**
- ⇒ Περαιτέρω **διαίρεση εργασίας**, Αύξηση προϊόντος και **παραγωγικότητας**
- ⇒ Κ.Ο.Κ.

Ερώτηση: Η οικονομική μεγέθυνση θα είναι διηνεκής? Απάντηση: ___

Ως συνέπεια της πτωτικής πορείας του ποσοστού κέρδους,

$$r = \text{Κέρδη} / \text{Επενδυμένο (απόθεμα) κεφαλαίου}$$

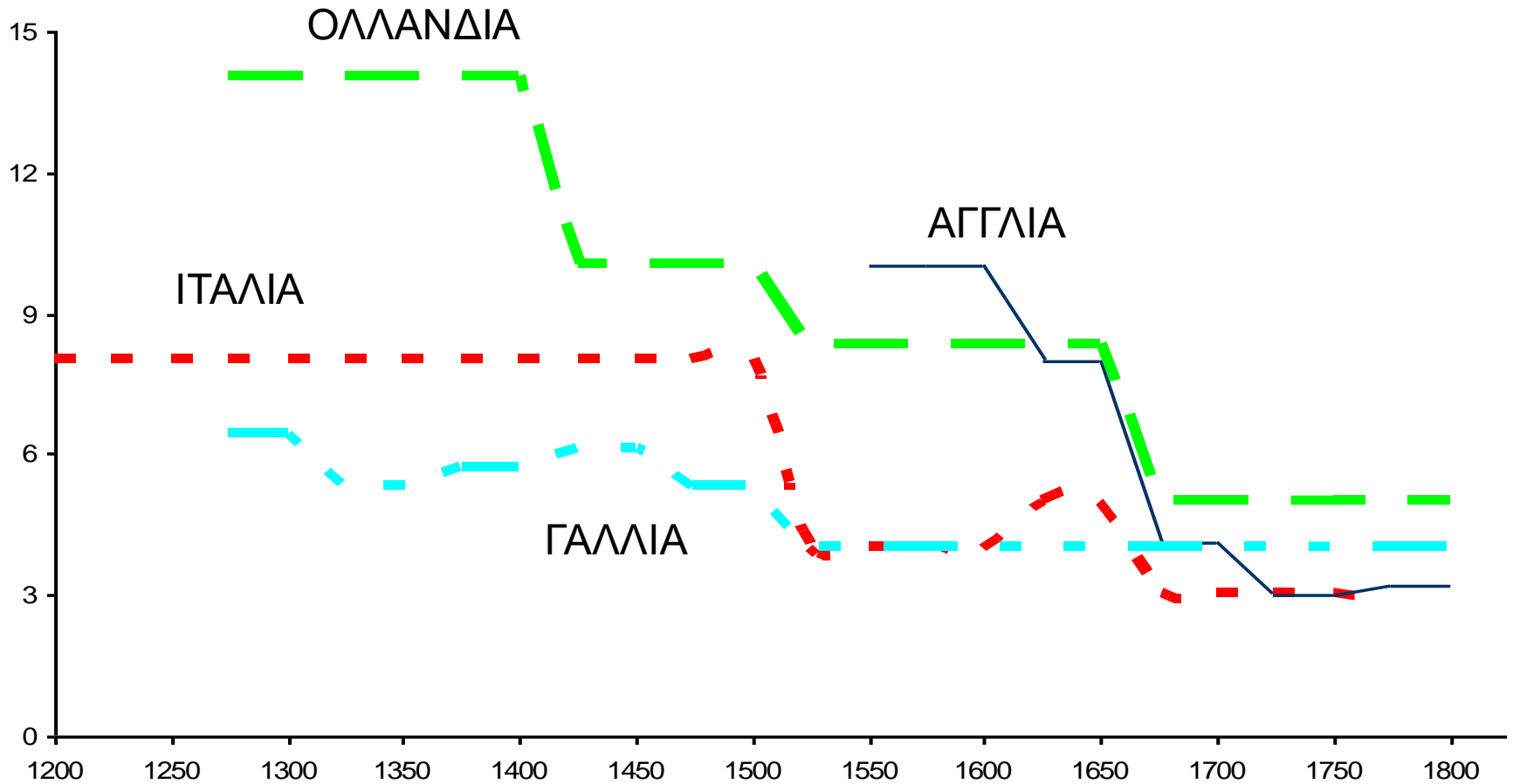
Η συνήθης εξήγηση αποδίδει το την πτωτική πορεία στο r στην αύξηση του ανταγωνισμού στην αγορά εργασίας (**αύξηση του μισθού**), στην αγορά κεφαλαίου (**αύξηση της τιμής του κεφαλαίου**) και στην αγορά αγαθών (**μείωση των τιμών των αγαθών**)

Άνταμ Σμιθ Υπόδειγμα Μεγέθυνσης (3)

- Όλα τα ανωτέρω ξεχωριστά και σε συνδυασμό οδηγούν, μακροπρόθεσμα, σε πτωτική πορεία στο r και τελικά σε στάσιμη κατάσταση (**stationary state**).
- Η στάσιμη κατάσταση δεν είναι του επισημαίνει παρόντος, επισημαίνει ο Σμιθ, αλλά του απόμακρου μέλλοντος στο μεταξύ δεν υπάρχει λόγος ανησυχίας.
- Το χαρακτηριστικό γνώρισμα της στάσιμης κατάστασης είναι οι μηδενικές καθαρές επενδύσεις, $I_n=0$

$$r = \frac{\Pi}{K} = \frac{\Pi}{Y} \frac{Y}{K}$$

Ευρωπαϊκά επιτόκια, 1200-1800

Βιβλιογραφία

Dobb, M. (1973) *Θεωρίες Αξίας και Διανομής*. (ελληνική μετάφραση)
Αθήνα: **Gutenberg**.

Τσαλίκη, Π. και Λ. Τσουλφίδης (2012) *Δοκίμια Πολιτικής Οικονομίας*.
Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Τζιόλας.

Tsoulfidis, L (2010) Competing Schools of Economic Thought,
Heidelberg: Springer (2010).